

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ИЛИМ, ЖОГОРКУ БИЛИМ БЕРҮҮ
ЖАНА ИННОВАЦИЯЛАР МИНИСТРЛИГИ**

**ЖУСУП БАЛАСАГЫН АТЫНДАГЫ КЫРГЫЗ УЛУТТУК
УНИВЕРСИТЕТИ**

**УНИВЕРСИТЕТТИН СТРАТЕГИЯЛЫК ӨНҮГҮҮ ЖАНА ТУРУКТУУ
ӨНҮГҮҮ МАКСАТТАРЫН ИШКЕ АШЫРУУ БӨЛҮМҮ**

БЕКИТЕМИН:

Ж. Баласагын атындагы

КУУнун ректору

Чонтоев Д.Т.

колу:

«

2025 ж.

**ЖУСУП БАЛАСАГЫН АТЫНДАГЫ КУУНУН ОКУУ ПРОЦЕССИНЕ
ТУРУКТУУ ӨНҮГҮҮ МАКСАТТАРЫН (ТӨМ) ИНТЕГРАЦИЯЛОО
БОЮНЧА МЕТОДИКАЛЫК СУНУШТАР**

БИШКЕК 2025

1. КИРИШҮҮ

2015-жылы БУУнун Башкы Ассамблеясы тарабынан 2030-жылга чейинки Туруктуу Өнүгүү Күн тартибинин алкагында бекитилген Туруктуу Өнүгүү Максаттары (ТӨМ) 17 максатты жана 169 милдетти камтыган универсалдуу жана интеграциялык иш-аракеттер планын түзөт. Бул максаттар жакырчылыкты жана ачарчылыкты жоюуга, жалпы жана сапаттуу билим берүүнү камсыздоого, теңдикке, татыктуу жумушка, экономикалык өсүшкө, айлана-чөйрөнү коргоого, институттарды бекемдөөгө жана өнөктөштүктү чыңдоого багытталган.

Кыргыз Республикасы глобалдык демилгенин катышуучусу катары ТӨМдү улуттук деңгээлде ишке ашыруу милдетин алган. Мамлекеттик жана билим берүү мекемелери, анын ичинде жогорку окуу жайлар, бул максаттарды жергиликтүү деңгээлде ишке ашырууда жана жоопкерчиликтүү, туруктуу ой жүгүрткөн жарандардын муунун калыптандырууда маанилүү роль ойнойт.

Билим берүү, өзүнчө максат катары (ТӨМ 4 — Сапаттуу билим берүү) белгиленгени менен, башка бардык максаттарга жетүүгө кайчылаш таасир этет. Жусуп Баласагын атындагы КУУнун ишмердүүлүгүндө, жогорку билим берүү контекстинде бул төмөнкүлөрдү билдирет:

- Бардык окуу багыттарынын окуу программаларына туруктуу өнүгүү тематикасын киргизүү зарылчылыгы;
- Туруктуулукту системалуу түшүнүүгө багытталган компетенцияларды өнүктүрүү жана студенттерди өзгөрүп жаткан дүйнө шарттарына даярдоо;
- Адам укуктарына, коомдук адилеттүүлүккө, маданий ар түрдүүлүккө жана айлана-чөйрөнү коргоого негизделген этикалык жана коомдук багыттарды калыптандыруу.

Азыркы шарттарда университеттер билим берүү борборлору гана эмес, коомду трансформациялоочу аянтчалар катары да кызмат кылат. КУУнун окуу процессине ТӨМдү интеграциялоо Кыргызстандын жана Борбордук Азия регионунун узак мөөнөттүү туруктуу өнүгүүсүнө кошумча болуп саналат.

Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин окуу процессине Туруктуу өнүгүү максаттарын (ТӨМ) интеграциялоо боюнча методикалык сунуштамалар 2025–2030-окуу жылдарына карата Туруктуу өнүгүү максаттарын ишке ашыруу боюнча КУУнун иш-планынын аткарылышын камсыз кылуу максатында, 2025-жылдын 8-июлунда бекитилген планга ылайык иштелип чыкты.

Бул документ ТӨМдүн принциптерин жана индикаторлорун университеттин билим берүү программаларына, окуу пландарына жана дисциплиналарына системалуу жана этап-этабы менен киргизүүгө, ошондой эле улуттук артыкчылыктарга жана эл аралык билим берүү стандарттарына ылайык билим алуучуларда туруктуу өнүгүү чөйрөсүндө туруктуу компетенцияларды калыптандырууга багытталган.

2. Окуу процессине ТӨМдү интеграциялоонун максаттары

КУУнун окуу процессине Туруктуу Өнүгүү Максаттарын интеграциялоо окуу мазмунун, окутуу ыкмаларын, изилдөө жана долбоордук ишмердүүлүктү, ошондой эле университеттин уюштуруу маданиятын трансформациялоого багытталган. Интеграциянын конкреттүү максаттары төмөнкүлөрдү камтыйт:

2.1. Студенттердин маалымдуулугун жогорулатуу

- Студенттерди туруктуу өнүгүүнүн негизги түшүнүктөрү жана жакырчылык, климаттын өзгөрүшү, теңсиздик, ресурстарга жетүү сыяктуу глобалдык чакырыктар менен тааныштыруу;
- Кыргызстандагы жергиликтүү көйгөйлөр менен ТӨМдө чагылдырылган глобалдык процесстердин өз ара байланышын түшүнүүнү өнүктүрүү;
- ТӨМгө жетүүдө жеке жана кесиптик катышууга мотивацияны калыптандыруу.

2.2. Студенттердин негизги компетенцияларын өнүктүрүү

- Сынчыл ой жүгүртүү жана системалуу мамиле: коомдук, экономикалык жана экологиялык көйгөйлөрдү алардын өз ара байланышында талдоо жөндөмдүүлүгү;
- Дисциплиналар аралык мамиле: туруктуу чечимдерди иштеп чыгуу үчүн ар түрдүү тармактардан билимдерди интеграциялоо жөндөмү;
- Коммуникациялык жана кызматташуу көндүмдөрү: командалык иштөө, өнөктөштүктү түзүү жана туруктуу өнүгүү демилгелерин илгерилетүү жөндөмдүүлүгү;
- Коомдук жана жарандык жоопкерчилик: коом алдындагы милдет сезимин, туруктуу жүрүм-турумду, ыктыярдуу жана долбоордук ишмердүүлүктү өнүктүрүү.

2.3. Университетте туруктуу билим берүү чөйрөсүн түзүү

- Туруктуу өнүгүү принциптерин КУУнун стратегияларына, саясатына жана баалуулуктарына институционалдык түрдө киргизүү;
- Кампустагы “жашыл” практикаларды колдоо: энергия натыйжалуулугу, таштандыларды сорттоо, ресурстарга аяр мамиле;
- Окутуучулар менен студенттерди ТӨМгө ылайык келген маселелерди чечүүгө багытталган илимий-изилдөө жана коомдук ишмердүүлүккө тартуу;
- Тажрыйба жана ресурстар алмашуу үчүн мамлекеттик жана эл аралык уюмдар, жеке сектор жана жарандык коом менен өнөктөштүктү өнүктүрүү.

3. Окуу процессине ТӨМдү интеграциялоонун жалпы принциптери

Туруктуу Өнүгүү Максаттарын окуу процессине интеграциялоо дисциплиналар аралык, практикалык багыттагы жана глобалдык жана жергиликтүү контексттерге ылайык системалуу мамилени талап кылат.

Төмөндө келтирилген принциптер окутуучуларга окуу ишмердүүлүгүн уюштурууга жардам берет, бул студенттерде туруктуу билимдерди, көндүмдөрдү, баалуулуктарды жана жүрүм-турумду калыптандырууга өбөлгө түзөт.

3.1. Дисциплиналар аралык жана бүтүндүк ТӨМ коомдун жана жаратылыштын көптөгөн аспектилерин камтыйт, ошондуктан бир илимий дисциплинанын алкагы менен чектелбейт. Аларды ишке ашыруу төмөнкүлөрдү талап кылат:

- Экономика, экология, социология, саясат, технологиялар, укук жана башка тармактардан билимдерди бириктирүү;
- Студенттерди туруктуу өнүгүү көйгөйлөрүн алардын татаалдыгы жана өз ара байланышында кабыл алууга шыктандыруу;
- Бир нече кафедралар же факультеттердин өз ара аракеттенүүсүнө негизделген дисциплиналар аралык курстарды, тандалма сабактарды же модулдарды киргизүү. *Мисал:* “Климаттын өзгөрүшү” темасы экология, эл аралык мамилелер, укук жана экономика курстарынын билимдерин бириктире алат.

3.2. Глобалдык максаттарды локалдаштыруу Глобалдык Туруктуу Өнүгүү Максаттары улуттук жана регионалдык шарттарга ылайыкташтырылышы керек. Бул төмөнкүлөрдү билдирет:

- ТӨМдү Кыргызстандын конкреттүү коомдук, экономикалык жана экологиялык реалдуулуктарына колдонуу;
- Статистиканы, улуттук стратегияларды (мисалы, КРнын Туруктуу Өнүгүү Улуттук Стратегиясы), мыйзам чыгаруу демилгелерин талдоо;
- Жергиликтүү кейстерди, практикаларды, демилгелерди жана чакырыктарды изилдөө жана талкуулоо. *Мисал:* Таза сууга жетүү маселесин (ТӨМ 6) Кыргызстандын айыл жерлеринин контекстинде талкуулоо.

3.3. Компетенциялык жана баалуулукка негизделген мамиле ТӨМ – бул жөн гана милдеттердин жыйындысы эмес, туруктуу, адилет жана инклюзивдүү өнүгүүнүн баалуулук алкагы. Ошондуктан окутуу төмөнкүлөргө багытталууга тийиш:

- Туруктуу өнүгүүнүн негизги компетенцияларын калыптандыруу, анын ичинде:
 - Системалуу жана сынчыл ой жүгүртүү;
 - Этикалык негизделген чечимдерди кабыл алуу жөндөмү;
 - Экологиялык жана коомдук жоопкерчилик;
 - Жарандык активдүүлүк жана лидерлик;
- Дүйнө тааным багыттарын өнүктүрүү, анын ичинде:
 - Адам укуктарына урмат;
 - Тилектештик;
 - Туруктуу жашоо образы;
 - Инклюзивдүүлүк жана теңдик.

3.4. Интерактивдүүлүк жана катышуу Туруктуу өнүгүү принциптерин эффективдүү окутуу студенттердин активдүү катышуусун талап кылат, бул төмөнкүлөр аркылуу ишке ашат:

- Интерактивдүү ыкмаларды колдонуу: кейс-стади, талкуулар, дебаттар, симуляциялар, окутуучу оюндар;
- Чыныгы көйгөйлөрдү чечүүгө багытталган долбоордук жана изилдөө иштерин жүргүзүү;
- Студенттердин демилгелерин жана коомдук маанилүү, экологиялык иш-чараларга катышуусун кубаттоо;
- Сырткы эксперттерди жана коомдун өкүлдөрүн окуу процессине тартуу. *Мисал:* Университет кампусунун туруктуу өнүгүүсү үчүн чечимдерди иштеп чыгуу боюнча студенттик хакатондорду уюштуруу.

3.5. Окуу, илимий жана окуудан тышкаркы интеграция ТӨМ интеграциясы жеке дисциплиналардын алкагында гана эмес, университеттин башка ишмердүүлүк багыттарында да ишке ашырылышы керек:

- Окуу процесси: программаларды жаңылоо, жаңы курстарды жана ыкмаларды киргизүү;
- Илимий ишмердүүлүк: студенттердин жана окутуучулардын изилдөөлөрүн туруктуу өнүгүү тематикасына багыттоо;
- Окуудан тышкаркы иш: студенттерди ыктыярдуу, экологиялык, коомдук долбоорлорго тартуу;
- Университетти башкаруу: туруктуулук принциптерин күнүмдүк башкаруу практикасына, экопросвещениеге жана ресурстарды үнөмдөөгө киргизүү.

3.6. Өнөктөштүк жана ачыктык ТӨМдү натыйжалуу ишке ашыруу үчүн тышкы чөйрө менен өз ара аракеттенүү зарыл:

- Туруктуу өнүгүү үчүн билим берүү (ОУР) боюнча университеттер аралык жана эл аралык кызматташууну өнүктүрүү;
 - Мамлекеттик органдар, бизнес, коммерциялык эмес уюмдар жана эл аралык уюмдар менен өнөктөштүктү түзүү;
 - Глобалдык демилгелерге катышуу (UNAI, SDSN, UNESCO ESD ж.б.).
- Мисал:* Студенттерди туруктуу шаардык өнүгүү маселелери боюнча БУУӨП менен биргелешкен долбоорлорго тартуу.

4. Окутуучулар үчүн практикалык кадамдар

Туруктуу Өнүгүү Максаттарын окуу процессине интеграциялоо – бул жаңы темаларды теориялык кошуу гана эмес, окутуу ыкмаларын, студенттердин компетенцияларын өнүктүрүүнү жана баалуулуктарды калыптандырууну практикалык трансформациялоо. Төмөндө окутуучуларга ТӨМдү өз дисциплиналарына натыйжалуу киргизүүгө жардам бере турган конкреттүү сунуштар жана кадамдар берилген.

4.1. ТӨМдү изилдөө жана түшүнүү

- 17 ТӨМдүн толук тизмеси, алардын негизги милдеттери жана индикаторлору менен таанышыңыз;
- Сиздин дисциплинаңызга жана Кыргызстандын улуттук контекстине эң актуалдуу максаттарды аныктаңыз;
- ТӨМдүн практикалык маанисин тереңирээк түшүнүү үчүн БУУнун расмий документтерин, улуттук стратегияларды жана изилдөөлөрдү колдонуңуз.

4.2. Дисциплинанын мазмунун талдоо

- Окуу планынын мазмунун кылдат талдап, 17 ТӨМдүн кайсынысы сиздин тармакка түздөн-түз же кыйыр түрдө байланыштуу экенин аныктаңыз;
 - Курстун практикалык маанисин жана студенттердин мотивациясын жогорулатуу үчүн жергиликтүү жана улуттук көйгөйлөрдү эске алыңыз.
- Мисалдар:*

- “Экономика” курсунда – ТӨМ №8 (Татыктуу жумуш жана экономикалык өсүш), №9 (Индустриализация, инновациялар жана инфраструктура), №12 (Жоопкерчиликтүү керектөө жана өндүрүш);
- “География” курсунда – ТӨМ №13 (Климаттын өзгөрүшү менен күрөшүү), №6 (Таза суу жана санитария), региондун жаратылыш ресурстарына климаттык өзгөрүүлөрдүн таасирине басым жасоо.

4.3. Дисциплиналардын жумушчу программаларын (ДЖП) жаңылоо

- Курстун аннотациясында дисциплинанын конкреттүү ТӨМ менен байланышын көрсөтүңүз, студенттер материалдын коомдук жана экологиялык контексттеги маанисин түшүнүшү үчүн;
- Туруктуу өнүгүүнүн негизги маселелерин (мисалы, климаттык өзгөрүүлөр, коомдук теңсиздик, туруктуу шаардык өнүгүү) ачып берүүчү жаңы тематикалык модулдарды киргизиңиз;
- Туруктуу чечимдерди талдоого жана сунуштоого шыктандыруучу окуу тапшырмаларын (долбоорлор, рефераттар, презентациялар) иштеп чыгыңыз. *Мисалдар:*
- “География” курсунда “Климаттык өзгөрүүлөр жана глобалдык чакырыктар” модулун кошуу (ТӨМ №13);
- “Социология” курсунда коомдук теңсиздик жана инклюзивдүү коом маселелерин кароо (ТӨМ №10).

4.4. Окутуунун методдору жана формалары

- Кейс-стади: жергиликтүү жана улуттук туруктуу жана туруксуз өнүгүү мисалдарын талдоо, студенттер көйгөйлөрдүн татаалдыгын түшүнүшү үчүн;
- Долбоордук тапшырмалар: кампус, район же шаар деңгээлинде ТӨМгө жетүү боюнча демилгелерди иштеп чыгууну уюштуруу;

- Талкуулар жана дебаттар: экономикалык өсүш, экология жана коомдук жыргалчылык ортосундагы компромисстерди талкуулоо аркылуу сынчыл ой жүгүртүүнү шыктандыруу;

- Сервистик окутуу: студенттерди коммерциялык эмес уюмдар, мамлекеттик органдар жана мектептер менен биргелешкен практикалык долбоорлорго тартуу, коомдук жоопкерчиликти түшүнүү жана тажрыйба алуу үчүн;

- Интерактивдүү технологиялар: студенттердин катышуусун жогорулатуу үчүн мультимедиа, онлайн-курстар жана кызматташуу платформаларын колдонуу.

4.5. Долбоордук жана изилдөө ишмердүүлүгүн уюштуруу

- ТӨМ жана жергиликтүү/глобалдык туруктуу өнүгүү чакырыктарына байланыштуу долбоорлорду жана изилдөөлөрдү сунуштоо;

- Чыныгы кейстер жана демилгелер боюнча биргелешкен иш үчүн дисциплиналар аралык командаларды түзүү;

- Студенттерди экологиялык, коомдук жана экономикалык абалды жакшыртууга багытталган коомдук жана ыктыярдуу акцияларга катышууга шыктандыруу.

4.6. Тышкы ресурстарды жана өнөктөштөрдү тартуу

- Мамлекеттик органдардан, эл аралык уюмдардан, бизнестен жана коммерциялык эмес уюмдардан эксперттерди лекциялар жана семинарлар өтүүгө чакыруу;

- Туруктуу өнүгүү боюнча билим берүүчү онлайн-ресурстарды, платформаларды жана мультимедиялык материалдарды колдонуу;

- Студенттердин профилдик уюмдарда стажировка жана практикаларын уюштурууга көмөктөшүү.

4.7. Студенттерде туруктуу компетенцияларды калыптандыруу жана өнүктүрүү Окуу тапшырмаларын жана иш-чараларды пландаштыруу, алар төмөнкүлөргө багытталышы керек:

- Системалуу ой жүгүртүү жана татаал көйгөйлөрдү талдоо;
- Этикалык жана жоопкерчиликти чечимдерди кабыл алуу;
- Дисциплиналар аралык чөйрөдө кызматташуу жана коммуникация көндүмдөрү;

- Жарандык активдүүлүк жана демилгечилик;

- Экологиялык жана коомдук жоопкерчилик.

4.8. Окуунун жыйынтыктарын баалоо жана кайтарым байланыш

- Баалоо критерийлерин киргизүү, алар төмөнкүлөрдү камтыйт:
 - ТӨМ менен байланыштуу көйгөйлөрдү аныктоо жөндөмү;
 - Туруктуу жана этикалык негизделген чечимдерди сунуштоо жөндөмү;

- Коомдук, экологиялык жана экономикалык факторлордун өз ара байланышын түшүнүү;

- Командалык иш жана коммуникация көндүмдөрү;
- Практикалык долбоорлорго катышуу деңгээли.
- Ар түрдүү контролдоо формаларын колдонуу: тесттер, портфолио, долбоорлор, презентациялар, өзүн-өзү баалоо жана бири-бирин баалоо;
- Окуу материалдарын жана методдорду өркүндөтүү үчүн студенттерден үзгүлтүксүз кайтарым байланыш чогултуу.

4.9. Өзүн-өзү өнүктүрүү жана тажрыйба алмашуу

- Туруктуу өнүгүү үчүн билим берүү боюнча тренингдерге, семинарларга жана конференцияларга катышуу;
- Университеттин ичинде жана сыртында кесиптештер менен ийгиликтүү практикалар менен алмашуу;
- Туруктуу өнүгүү принциптерин билим берүүгө комплекстүү киргизүү үчүн факультеттер аралык жана кафедралар аралык долбоорлорду демилгелөө.

Кошумча сунуштар

- ТӨМ боюнча жаңы изилдөөлөрдү жана маалыматтарды эске алуу менен окуу материалдарын дайыма жаңылоо;
- Студенттердин туруктуу өнүгүү чөйрөсүндөгү өз алдынча изилдөөлөрүн жана демилгелерин кубаттоо;
- Интеграцияланган дисциплиналар аралык программаларды түзүү үчүн кесиптештер менен кызматташуу.

5. Окуу багыттары боюнча ТӨМ интеграциясынын мисалдары

Багыт	Актуалдуу ТӨМ	Темалар/тапшырмалардын мисалдары
Укуктаануу	ТӨМ 16 (Тынчтык, адилеттүүлүк жана натыйжалуу институттар)	КР мыйзамдарын коррупцияга каршы чаралардын көз карашынан талдоо
Экология	ТӨМ 13, 14, 15	Жергиликтүү экологиялык көйгөйлөрдү изилдөө жана аларды чечүү жолдору
Педагогика	ТӨМ 4 (Сапаттуу билим берүү)	Мектеп окуучулары үчүн туруктуу өнүгүү темасында сабактарды иштеп чыгуу
Журналистика	ТӨМ 5, 10	Коомдук теңсиздик же гендердик дискриминация боюнча медиа долбоор
Эл аралык мамилелер	ТӨМ 17 (Туруктуу өнүгүү үчүн өнөктөштүк)	КРнын глобалдык демилгелерге катышуусун талдоо

6. Университет ичиндеги колдоо

- Университетте туруктуу өнүгүү боюнча координациялык кеңеш түзүү;
- ТӨМ боюнча студенттик демилгелерди жана изилдөө долбоорлорун колдоо;
- Окутуучулар үчүн тренингдерди жана семинарларды үзгүлтүксүз өткөрүү;

7. Сунушталган ресурстар

- БУУнун ТӨМ боюнча сайты: <https://sdgs.un.org>
- Борбордук Азиядагы ТӨМ: <https://www.un.org.kg>
- UNESCO Teaching for SDGs Toolkit
- SDSN (Sustainable Development Solutions Network) платформасы: <https://www.unsdsn.org>

8. Жыйынтык

ТӨМдү окуу процессине интеграциялоо – бул университеттин компетенттүү, коомдук жоопкерчиликтүү жана туруктуу ой жүгүрткөн адистерди даярдоого багытталган стратегиялык кадамы. Окутуучу – бул процесстин негизги фигурасы, ал окуу мазмунун трансформациялоого жана студенттерди коомдогу оң өзгөрүүлөргө шыктандырууга жөндөмдүү.

Иштеп чыгуучу:

**Стратегиялык өнүгүү жана
ТӨМди ишке ашыруу бөлүмүнүн
башчысы, э.и.д., профессор**

Токторбаева К.А.